

МУРАДЛИМ

ХЭМ

ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илмий-методикалык журнал № 3/2

Нөкис - 2021

МУГАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРҮҮ

ISSN 2181-7138

№ 3/2 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӨЛЕҰОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған узиндилер «Мугаллим хэм узликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жууанкер.

MAZMUNY

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ТАСВИРИЙ САНЪАТ

Ҳожиёв Р. Б., Норбоева Д.О. Ёшлар ижтимоий фаоллигини ривожлантириш концепциялари	4
Ismatov U.Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini turli grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (tempera bo'yog'i misolida)	12
Berdiyorov O. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida o'quvchilar duch keladigan ayrim masalalarning amaliy faoliyatdagi yechimlari	15
Baymetov B.B., Xamroqulova M. Talabalarni boshshaklini tasvirlashga o'rgatishda konstruktiv qurilish qonuniyatlaridan foydalanish texnologiyalari	18
Abduxamidov S.M., Shadiyev A.Ya. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiya va sportning bugungi kundagi o'rni	22
Ismatov U.Sh. Rangtasvir mashg'ulotlarida maishiy janrning ifodalanishi	25
Марасулова И.М., Зулфиев Р.Н. Ўқувчилар таълим-тарбияси жараёнида тасвирий санъат ўқитувчисининг ўрни	28
Абдуллаева Г.С. Формирование ключевых компетенций у студентов с особыми образовательными потребностями через применение ИКТ	31
Мухитдинова М.С. Нуткида оғир нуқсонли болалар билан коррекцион-ривожлантирувчи ишларни олиб боришда мусика машгулотларининг имкониятлари	35
Султанов Х.Э., Марасулова И.М., Юнусова К.Х. Педагогик инновацион кластери: Чирчиқ тажрибасининг илк натижалари	37
Султанов Х.Э., Махмудов М.Ж. Ўқувчиларни тасвирий санъат фанига кизиқтиришдаги ўқитувчининг маъсулияти	42
Қаюмов Х. А., Ко'киёв В. В. Quruvchi muhandislarni tayyorlashda muhandislik grafikasi ta'limini kompyuter texnologiyasi bilan integrasiyalash	46
Махмудова М.Т. Развитие музыкальной тематики и ее актуальность в изобразительном искусстве Узбекистана	48
Марасулова И. М. Эстетическое воспитание молодежи для общества	52
Sobirov S. T. Bolalar uchun nashrlarda illyustratsiyalarning vazifalari	54
Sobirov S. T. Talabalarda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirish va ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishda to'garaklarning o'rni	59
Муратов Х. Х. Ўқув жараёнида мустақил таълимни ташкил этиш ва бошқаришнинг долзарблиги	61
Атаханова С.О. Масофали ўқитиш технологиясининг чизмачиликни ўқитишдаги амалий аҳамияти	65
Атаханова С.О. Чизмачилик фани бўйича ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштиришда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш омиллари	69
Султанов Х.Э. Таълим муассасалари ҳамкорлигининг кластерли моделини ташкил этиш	73
Ко'киёв В.В. Yordanchi proyeksiyalash usulidan foydalanib yaqqol tasvir qurish	76
Махмудова М.Т. Влияние музыки на изобразительного искусства	81
Махмудова М.Т. Роль и значение музыки в воссоздании изображения	85
Ко'киёв В. В., Mahmudov M. J. Ijodkorlikni rivojlantirish chizama geometriya fani misolida	88
Ко'киёв В. В., Qozoqboyeva D. T. Yordamchi proyeksiyalash usuli orqali yechiladigan masalalar	91

Jumayev I.O. Chizmalarni AutoCAD dasturida chizishda dasturning mavjud murakkabliklarini qo'lda chizishga moslashtirish (o'rgatish) usullari	94
Jumayev I.O. Muhandislik grafikasi fanlarida uch o'lchamli fazoni Auto CAD dasturidan foydalanib qo'llash usullari va ahamiyati	99
Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	102
Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari	105
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar	107
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Chizmachilik fanidan o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish	111
Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi	113
Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Ko'rinishlar mavzusini tushuntrishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyati	117
Анкабаев Р. Т. Тасвирий саънатда машгулотларида иллюстрация ўргатишнинг аҳамияти	120
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанининг назарий асослари	122
Атажанова Р. Р. Возможности уроков изобразительного искусства в развитии творческих способностей младших школьников	126
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанини ўқитилишининг амалиётдаги ҳолатини ўрганиш	128
Xalimov M. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	133
Achilov N. N. AutoCAD dasturi yordamida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yaqqol tasvirlarni bajarish asosida	136
Анкабаев Р.Т., Миржалилов М. Б. Тасвирий саънатда машгулотларида миниатюрани ранг тасвирини ўргатишнинг аҳамияти	141
Achilov N. N. Ko'rgazmali qurollardan foydalangan holda talabalarda ijodiy qobiliyat va dars samaradorligini oshirish yo'llari	145
Saydaliyev S.S., Nig'manov B.V., Achilov N.N. Arxitekturada inson va fazo	149
Ҳоҷиев Р. Б. Норбоева Д.О. Ёшларнинг ижтимоий қатлам сифатида мавжудлигининг онтологик асоси	155

11. Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Quadrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmirzo (2020) Chizmachilik va chizmageometriya fanlarida burchak topishning bazi usullari. физика математика фанлари журнали. 4 (1), 47-52.

12. Атажанова, Р. Р. (2020). Рабочая тетрадь по изобразительному искусству как средство повышения креативного мышления самостоятельной работы учеников в младших классах. Academic Research in Educational Sciences, 1(2), 201-204.

13. Халилов Р. Ш., Атажанова Р. Р. (2018). Использование рабочей тетради в обучении изобразительной деятельности в начальном классе. Молодой учёный, № 7 (193). 196-199.

14. Tasviriy san'at faning o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalashdagi o'rni. Босма «Science and Education» Scientific Journal. ISSN 2181-0842.

15. Султанов, Х. Э., Марасуллова, И. М., Махмудов, М. Ж., & Бахриев, И. С. (2020). На пути совершенствования изобразительного искусства в непрерывном образовании: из опыта работы. Academic Research in Educational Sciences, 1 (4), 231-237.

16. Ulfat Shuhratovich Ismatov. Tasviriy san'at darslarida grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (guash bo'yog'i misolida). the journal of academic research in educational sciences Vol.1 No2, 2020 ISSN 2181-138.

РЕЗЮМЕ

Maqolada chizmachilik fanlarida keltirilgan grafik masalalarni yechish usullari ketirilgan. Hamda detalarni ko'rinishlarini toppish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются методы решения графических задач в области рисования. Вот несколько советов, как выглядеть или записаться на прием для антикварных вещей.

SUMMARY

The article discusses methods for solving graphic problems in the field of drawing. Here are some tips on how to look or make an appointment for antiques.

CHIZMACHILIK FANIDAN O'QUVCHILARNING FAZOVIIY TASAVVURINI OSHIRISHDA TUGALLANMAGAN CHIZMALARDAN FOYDALANISH

Bekqulov Q.Sh.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika institute o'qituvchisi

To'laganova H.

Toshkent viloyati Yangi yo'l tumani 57-umumiy

o'rta ta'lim maktabida chizmachilik fani o'qituvchisi

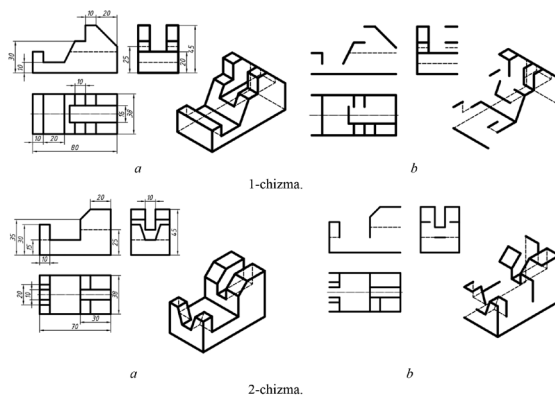
Tayanch so'zlar: bilim, tarbiya, epistemologiya, tarbiya, estetik, proyeksiya, model, detal, gorizontal, tekislik.

Ключевые слова: знание, образование, эпистемология, образование, эстетика, проекция, модель, деталь, горизонталь, плоскость.

Key words: knowledge, education, epistemology, education, aesthetics, projection, model, detail, horizontal, plane.

Chizmachilik fanining asosiy maqsadi o'quvchilarning chizmalarni chizish bo'yicha grafik savodxonliklarini oshirish, shuningdek chizmalarni o'qishga o'rgatish orqali ularni fazoviy tasavvurini boyitishdan iboratdir. Agar o'quvchilarga qiziqarli topshiriqlar bilan dars o'tilsa ularni chizmachilik faniga qiziqishi, faolligi yanada ortadi. Bizga ma'lumki test, krassvord, didaktik o'yinlar va boshqa qiziqarli mashg'ulotlar kabi tugallanmagan chizmalar ham o'quvchilarni fanni chuqurroq o'zlashtirishda boshlang'ich poydevor bo'lib xizmat qiladi. Sinfda taxminan 20-30 tacha o'quvchi bo'ladi. Bu o'quvchilarning hammasini bilim darajasi bir xil bo'lmisligi dars davomida o'tilgan mavzularni aniq tushunmaslikka olib keladi. Sinfda o'quvchilarning bilim darajasi bir xil bo'lmisligi ba'zi bir o'quvchilarning o'tilgan mavzularni o'zlashtirishi yoki ba'zilaring o'zlashtira olmasligiga olib keladi. Fanni o'zlashtira olmaslikni oldini olishda

o'tilgan mavzu bo'yicha beriladigan grafik topshiriqlarni yanada qiziqarli bo'lishiga ko'p hollarda bog'liq bo'ladi. Bu borada ijodiy izlanish talab qiladigan topshiriqlar qatoridan o'rin olgan "tugallanmagan chizmalar" topshirig'i ham muhim o'rin tutadi. Chizmani yetarli chiziqlar bilan to'ldirish uchun o'quvchilar fikirlash va tasavvurini oshirishga imkon beradi. Tugallanmagan chizmalarni bajarish o'quvchilarning bilim darajasi yuqoriga o'sishi va shu bilan birga bir xilligini taminlaydi. Tugallanmagan chizmalar sinfdagi barcha o'quvchilarga tarqatiladi va xammalari bir vaqtda bajaradilar. Adabiyotlar taxlili shuni ko'rsatadiki, tugallanmagan chizmalar detal bo'yicha 50-60% ma'lumot berishini, detalning qolgan qismi chizmalarini o'quvchi o'zi mustaqil tugallashi kerak. Chizmachilik fanida proyeksiyon bog'liqlikning va ortogonal proyeksiyalarining aksonometrik tasvir o'rtasida uzviy bog'liqlikni yanada oshirish va detal bo'yicha yanada qiziqroq ma'lumotlarni topishga qaratilgan. Tugallanmagan chizmalarni yakunlash uchun ikki nuqtali kesma chiziladi. Bu chizmalar chizmachilikda "eskiz" tushunchasiga yaqin bo'lib bunda asosan tugallanmagan kesmalarni birlashtirishdan iborat, Bu chizmalarda bizga chizg'ich, sirkul va qalamlar kerak bo'ladi. Bu usulda detalning ortogonal proyeksiyalarida qolgan chiziqlar aksonometrik proyeksiyada berilgan. Aksi o'laroq, aksonometriyada berilmagan chiziqlar detalning ortogonal proyeksiyalarida berilgan. Ko'rinishlar mavzusida aksonometriyasi orqali uchta ko'rinishi chizilsa, ba'zi hollarda uchta ko'rinishga qarab aksonometriyasi chiziladi. Berilgan variantni chizib bo'lingandan keyin yo'l

qo'yilgan kamchiliklarni talaba topa bilishi va o'z xatolarini to'g'irlashi kerak. Sizlarga taklif qilayotgan usulda tayyoz chizma (uchta va aksonometriya) kamchiliklari bilan beriladi. Chizma chizishdagi kamchiliklar uzviy bog'langan holda bittasida bor ikkinchisida yo'q holda variant tuzilgan.

Masalaning sharti; Detalning uchta proyeksiya va aksonometriyani o'zaro bog'lagan holda yetishmovchi chiziqlari tiklansin (3-chizma).

Yechilishi; Avalombor

chizmaning uchala ko'rinishi va aksonometriyasi mutanosibli, taminlanganligini ko'rib chiqshimiz kerak, so'ngra kesmalarni kerakli nuqtalarini birlashtirib chiqsk kifoya. Shu bilan chizm tayor holatga keladi.

Bu chizmalarda o'lchamlar qo'yilmaydi, lekin nisbatlari saqlangan xolda chiziladi. Yuqorida keltirilgan chizmalar o'quvchilarni birinchi navbatda chizmani chizishda, o'qishga o'rgatsa, ikkinchi navbatda o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishga olib keladi.

Adabiyotlar:

1. С.К.Боголюбов Индивидуальные задания по курсу черчения Учебное пособие АЛЛЫЯ С. Москва 2007.
2. Ko'kiyev V.B. Yordamchi proyeksiyalash usuli asoschisi professor, texnika fanlari doktori stepan mitrofanovich kolotov haqida. Педагогика и психология инновациялар 2-маҳсус сон 2 (2020) 106-111b.
3. KukiyeBoburmirzoBahodirUgli, (2020) Problem-based learning technology in teaching auxiliary projection techniques. Journal of Critical Reviews, 7(6), 917-921.
4. KukiyeBoburmirzoBahodir oqli (2020). Present-day problems of drawing science. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), 203-205.
5. Muradov Sh.K., Ko'kiyev V.B. Qiyshiq burchakli yordamchi proyeksiyalash bilan bissektor tekisligida yechiladigan pozitsion masalalar yechimini topish. toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotlari 2020/2(23), 10-12.

6. Kokiyeв Boburmırzo Bahodir ogli (2020). Present-day problems of drawing science. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), 203 -205.
7. Kokiyeв Boburmırzo Bahodir ogli (2020). The importance of pedagogical techniques in teaching assistive design. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences , 8 (2) Part II, 182-185.
8. Kukiev, B., O'g'li, A. N. N. & Shaydulloyevich, B. Q. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 7
9. Муродов Шмидт Каримович, Кўкиев Бобурмирзо Баходир ўғли, Облокулова Лайло Ғанишер кизи. (2019) Яққол тасвирлар куришда кийшиқ бурчакли аксонометрик проекциялардагўзғариш коэффициентларининг ўзаро боғлиқлиги. Vuxoro davlat universiteti ilmiy axboroti 2/74. 282-285.
10. Мурадов Шмидт Каримович1, Ташимов Нурлан Эрполоатович1, Рахматова Икболхон Иномжановна1, Кукиев Бобурмирзо Баходир угли1 сечение поверхностей 2-го порядка общего вида по эллипсу заданной площади Молодой учёный» №50 (184), декабрь 2017. 99-101.
11. Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Qudrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmırzo (2020) Chizmachilik va chizmageometriya fanlarida burchak topishning bazi usullari. физика математика fanlari jurnali. 4 (1), 47-52.
12. Атажанова, Р. Р. (2020). Рабочая тетрадь по изобразительному искусству как средство повышения креативного мышления самостоятельной работы учеников в младших классах. Academic Research in Educational Sciences, 1(2), 201-204.
- 13 Халилов Р. Ш., Атажанова Р. Р. (2018). Использование рабочей тетради в обучении изобразительной деятельности в начальном классе. Молодой учёный, № 7 (193). 196-199.
14. Tasviriy san'at faning o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalashdagi o'rni Bosma «Science and Education» Scientific Journal. ISSN 2181-0842.
15. Султанов, Х. Э., Марасулова, И. М., Махмудов, М. Ж., & Бахриев, И. С. (2020). На пути совершенствования изобразительного искусства в непрерывном образовании: из опыта работы. Academic Research in Educational Sciences, 1 (4), 231-237.
- 16 Ulfat Shuhratovich Ismatov. Tasviriy san'at darslarida grafik materiallarda ishlagha o'rgatish (guash bo'yog'i misolida). the journal of academic research in educational sciences Vol.1 No2, 2020 ISSN 2181-138.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada chizmachilik fanlarida detallar va ularni proyeksiyalarini yechish usullari kiritilgan. Hamda chizmachilik fanlariga ko'rgazmali materiallar yasash bo'yicha tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются детали рисования наук и методы решения их проекций. Также есть рекомендации по нанесению материалов для рисования.

SUMMARY

This article discusses the details of drawing sciences and methods for solving their projections. There are also guidelines for applying painting materials.

MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN BOG'LIQLIGI

Bekqulov Q.Sh.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Boizaqova Sh.A.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika institute talabasi

Tayanch so'zlar: kamalak, shakil, prizma, spektr, nur, yorug'lik, diametr, to'g'ri chiziq, format, siklik egri chiziq.

Ключевые слова: радуга, форма, призма, спектр, свет, свет, диаметр, прямая линия, формат, циклическая кривая.

Key words: rainbow, shape, prism, spectrum, light, light, diameter, straight line, format, cyclic curve.

Yurtimizda qabul qilinayotgan har bir o'zgarish chuqur asoslanib, uning yechimni nazarda tutadi va amal qiladi. Yoshlarga e'tibor kelajakka etibor bu iboraga har bir mahala oila ma'sulligi ahamiyatlidir. O'zbekiston Respublikasida yangi tashkil etilgan mahalla vazirligini

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан
филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ» № 3-2**
Нөкис — 2021

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 12.03.2021. Форматы 60x84¹/₁₆

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэрти б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51

